

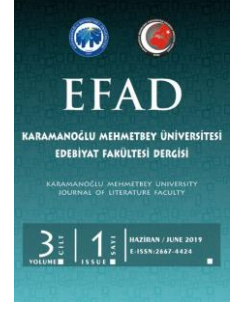
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 29 Mayıs 2020

Gönderim Tarihi: 20 Nisan 2020
Yayımlanma Tarihi: 12 Haziran 2020

Atf Künyesi: Antakyalı, B. (2020). “Orhan Kemal’in Çikolata Öyküsünde Yoksulluğun İzi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 136-147.

ORHAN KEMAL’İN ÇİKOLATA ÖYKÜSÜNDE YOKSULLUĞUN İZİ

Banu ANTAKYALI*

Öz

Orhan Kemal, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının öyküden romana, şiiirden tiyatroya kadar pek çok edebi türünde, toplumsal gerçekçi çizgiyi benimseyerek eser veren üretken yazarlarından biridir. Anlattığı konular, kullandığı dil, insana, topluma, hayata bakışı çağdaş olan modernist yazarlardan farklıdır. Sanatçı, insan ve toplum gerçekliğine dair pek çok öğeyi içinde barındıran anlatılarında, yaşadığı toplumun, özellikle alt tabakadaki insanların yaşayışına önemle yer verir, bu çevrenin küçük, sıradan, geçim derindeki insanının yaşama serüvenini ısrarlı bir tutum ve içeriden bir bakışla anlatır.

Orhan Kemal eserlerinin merkezinde yer alan izleklerin en önemlisi yoksulluktur. Toplumun sosyo – ekonomik bakımdan alt tabakasında yer alan insanların var olma, hayatta kalma mücadelelerini, iç dünyalarını, kederlerini, sevinçlerini, umutlarını, trajedilerini, sömürülmelerini, maddi ve manevi tükenişlerini, ezilişlerini, direnişlerini tüm çıplaklığıyla ve keskin bir gözlem gücüyle anlatır.

Yazdığı birçok öyküyü çocuk karakterler üzerinden kurgulayan yazar, yoksulluğu iliklerine kadar hisseden, başkalarına imrenerek yaşayan küçük bedenlerin içinde bulunduğu çaresizliği, çıkmazı, çığılığı, gerçeklerle beklentilerinin çatışmasını ve çetin yaşam koşullarını olayın akışına ve karakterlerine müdahalede bulunmadan diyalog ve iç konuşmaların yardımıyla kendi gerçeklikleri içinde yansıtır.

Bu çalışmada, sanatını bütünüyle insanın ve toplumun faydasına sunan Orhan Kemal’in yapıtlarının en karakteristik özelliği olan yoksulluk kavramı, *Çikolata* öyküsünden yola çıkılarak, bir çocuğun imrenme dürtüsüyle haysiyetini koruma isteği arasında yaşadığı gelgitler merkezinde yorumlanacaktır. Öykü boyunca yoksul bir çocuğun bu bağlamda yaşadığı ikileme tutulan ayna ve arzu dolayımında tüm kahramanların iç dünyalarında ve birbirleriyle ilişkilerinde yaşadıkları psikolojik savaş tartışılacaktır.

Anahtar sözcük: Orhan Kemal, Yoksulluk, Çikolata, Haysiyet, İmrenme, Çocuk

The Trace of Poverty in Orhan Kemal’s Chocolate Story

Abstract

Adopting a socialist realistic line, Orhan Kemal is one of the productive authors who have written Works in many literary genres, from story to novel, from poetry to theatre in the Republic Era Turkish Literature. The subjects he tells, the language he uses, his view of people, society and life are different from contemporary modernist authors. In his narratives, which contain many elements pertaining human and social reality, he gives an important place to the society he lives in, especially the lives of the people in the lower class. With an insistent attitude and an insider’s view, he tells the adventure of the little and ordinary people of this class who are struggling to earn a living.

Poverty is the most important one amongst the themes found in the centre of Orhan Kemal’s Works. With a keen power of observation and with all its clearness, he tells the socioeconomically lower people’s struggles for existence and survival, their inner worlds, their grieves, joys, hopes and tragedies, their material and spiritual exhaustion as well as their oppression, exploitation and resistance in face of the powerful.

Fictionalizing many of his stories through child characters, the author reflects the desperation, dilemma, scream, conflict of expectations with the facts, and harsh living conditions in which the small bodies who feel the poverty in their bones and who live envying others exist within their own realities, by means of dialogs and self-talks without interfering with the flow of the event and characters.

In this article, the concept of poverty, which is the most characteristic feature of Orhan Kemal’s works, presenting his art purely to the benefit of human and society, will be interpreted in the centre of the child’s hovering between his impulse to envy and his dignity, based on his story named *Chocolate*. The mirror reflecting the dilemma that a poor child experiences in this context throughout the story and the psychological warfare that all characters experience in their inner world and in their relationships with each other in the mediation of desire will be discussed.

Keywords: Orhan Kemal, Poverty, Chocolate, Dignity, Envy, Child

*Dr., T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Yüreğir-75.Yıl Anadolu Lisesi, Adana/Türkiye. E-Posta: banuantakyali@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6375-2571>.

Giriş: Orhan Kemal ve Edebi Hayatı

Cumhuriyet dönemi yazarları arasında yer alan ve asıl adı Mehmet Raşit Ögütçü olan Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te avukat bir baba ve ilkokul öğretmeni bir annenin çocuğu olarak Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğar. 1931 yılında ortaokul üçüncü sınıfta öğrenimini, babasının yurt dışına çıkmak zorunda kalışıyla yarım bırakır. Bir süre Suriye ve Lübnan'da yaşar. 1932 yılında ailesini geride bırakarak tek başına yurda döner. Çalışmak zorundadır. Çeşitli işlere girer çıkar. Bir yandan da okuma faaliyetlerini devam ettirir. Askerliğinin bitmesine kısa süre kala, okuduğu kitaplardan dolayı ihbar edilir, yargılanır ve beş yıl hapse mahkûm olur. Bursa cezaevinde Nazım Hikmet'le arkadaşlık eder. Hatta hapishanede Nazım Hikmet'le aynı koğuştaki kalması, onun edebi hayatına yön vermesinde önemli bir kilometre taşı olur. "Orhan Kemal için en büyük okul, hapishanede tanışacağı, edebiyat ve Fransızca dersler alacağı Nazım Hikmet olacaktır." (Bakır, 2018, s. 16) Bursa hapishanesinde şiirler, öyküler kaleme alan Kemal, burada "ileride kaleme alacaklarını yaşar, tasarlar." (Altınkaynak, 2000, s. 13)

Orhan Kemal, edebi hayatına Reşat Kemal takma adıyla şiir yazarak başlar. "Yazı hayatına nasıl başladığımın pek farkında değilim, kendimi içinde buluverdim. İlk gençliğin ilk heyecanları bende birtakım 'şiirler' düşürmek şeklinde tecelli etti." (Altınkaynak, 2000, s. 25) Şiirlerinde duyuş ve düşünüş olarak felsefe, edebiyat, sanat ve Fransızca derslerini dikkatle takip ettiği Nazım Hikmet'in etkisi altında kalır. "Bursa hapishanesinde (...)Nazım'ın yanında bulunuyordum. Dehşetli etkisi altındaydım. Onun sesiyle yazmaya başlamıştım. Nazım kendi sesini bul diye bağırdı. (...) Kendi sesini bulmaya mecbursun derdi." (Uğurlu, 2002, s. 19-20) Yazar, Bursa cezaevinde kaldığı dönemde şiir çalışmaları yanında roman yazmaya da başlar. Şiir konusunda Nazım Hikmet'ten beklediği taltifi alamaz ancak düzyazıda emeline ulaşır. "Roman olarak ilk müsveddesi, kocaman bir bakkal defterine çalاکalem yazdığı bir gençlik macerasıdır. Bu roman çalışması Nazım Hikmet'in eline geçer. Nazım koşarak gelir yanına ve 'bunları sen mi yazdın; bırak şiiri miiri birader, hikâye yaz, roman yaz sen' der." (Narlı, 2014, s. 16) Böylelikle, 1940 yılında Yeni Edebiyat dergisinde ilk öyküsü "Balık" yayımlanır.

Yazarın ilk öykü kitabı *Ekmek Kavgası ve Küçük Adamın Notları* başlığı altında yayımladığı otobiyografik roman dizisinin ilki olan *Babaevi*'nin basım tarihi 1949'dur. Yalın bir dil, canlı ve sürükleyici bir anlatım, sağlam bir gözlem yeteneği, yaratıcı düş gücü içeren metinlerin edebiyatımızda "küçük adam'ın bir problem ve tipoloji olarak yerleşmesinde" (Narlı, 2014, s. 32) önemli payı vardır.

Eserlerinde biçimden çok özü önemseyen, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda toplumun alt kesimini oluşturan insanların hayatlarını kendisine dert edinen Orhan Kemal, bütünüyle gözlem ve tanıklığa dayanan tutumuyla öykülerinde çoklukla çocuk kahramanların yaşadıkları çetin hayat koşullarını anlatır. Problemleri aile ve çevrenin ürünü olan bu çocukları, çarpıcı bir gerçeklik anlayışı ve psikolojilerinin derinlerindeki karmaşalarla birlikte verir. Birçok fırsat ellerinden alınmış, çocuk yaşta çalışmak zorunda kalmış, başkalarının hayatına imrenen çocukların serüvenini, psikolojik ve sosyolojik temelli çözümlemelerle ortaya koyar.

Bozuk aile ve toplum yapısının ürünü olan, çoğu çalışan, üreten, eve ekmek getiren, çeşitli suçlara itilen çocukların yaşantı problemi yazarı derinden etkiler, bu nedenle "Orhan Kemal'in birçok eserinde çocuklar da başrolü oynar. Gerçekçi yazar, hayatın merhametsiz kanunlarının çocukları nasıl mahvettiğini büyük bir acı ile canlandırmaktadır." (Ögütçü, 2012, s. 400) Ezilip horlanan, yoklukla sınanan çocuklar, yazara zengin bir malzeme sunar:

Çok çocuklu bir ailede yetişmesi, altı çocuk babası olarak kendi evinin sorumluluğunu üstlenmesi, iş yerlerinde ve Bâbîâli hanlarında çocuk işçilerle çokça karşılaşması, onun çocukları hikâyelerinin konu ve kahramanı yapmasında etkili olmuştur. (Mutluay, 1970, s. 11)

Orhan Kemal, yapıtları ile yaşamı arasında sıkı bir bağ bulunan, toplumla iç içe yaşayan, insanların sorunlarını ve çatışma alanlarını tüm gerçekçiliği ile metinlerine aktaran bir yazardır. Meselelere bakışında, maddi sıkıntılar içinde yaşamını tüketen, çaresiz ve güçsüz küçük adamın serüvenini anlatışında, gördükleri, yaşadıkları ve deneyimlerinin önemli bir yeri vardır. Bu otobiyografik malzeme, düşünceleri ve edebiyat anlayışını şekillendirmede göz ardı edilemeyecek kerte pay sahibidir. "Hayatımın eserlerime tesir ettiğine şüphe yok. Zaman zaman düşünürüm: On altı yaşımdan itibaren ekmeğimi kazanmak zorunda

kalmasaydım ne olurdu?” (Önertoy, 1984, s. 101) Yazabilmek / duyabilmek için sokağa ve insana duyduğu gereksinim, yazarın kurguladığı kahramanların ruh halleri ve çatışmalarını başarılı bir kompozisyon içinde vermesini sağlar. Onun yapıtlarının en büyük gücü iyi bildiği çevreyi ve insanları anlatmasından kaynaklanır. “Ben tanıdığım insanları yazıyorum; tanıdığım, konuştuğum, birlikte sigara içtiğim, sırtını sıvazladığım, sırtımı sıvazlayan insanları yazıyorum.” derken, duyarlılığını nerelerden beslediğini açıklamıştır aslında.” (Lekesiz, 1998, s. 304)

Orhan Kemal, eserlerinde bildiği, tanıdığı çevreden insanları yazarken iç monolog ve diyalog gibi anlatım tekniklerinden de önemli ölçüde yararlanarak anlatımının gücüne, canlılığına ve doğallığına önemli bir ivme kazandırır. O, bir yazarlık tavrı olarak kahramanların psiko - sosyal durum ve konumlarını kendi iç ve dış konuşmalarıyla vererek okuyucuyu aydınlatma taraftarıdır. “Diyaloglar, olayın gelişiminde rol oynama; kişilerin psiko – sosyal konumlarını açıklama; anlatıma doğallık katma; niyete bağlı olarak anlatıcının değer ve yargı gönderimlerini yansıtırma, kültürel yapılanmayı ortaya çıkarma ve metnin kültürel ağırlığını hafifletme gibi işlevlere sahiptir.” (Eliuz, 2004, s. 346 – 347)

Orhan Kemal'in hayatı, sanatı ve eserleri üzerine gerek edebiyat gerek sinema alanında yapılan çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Onunla ilgili pek çok inceleme, eleştiri, değerlendirme çalışmalarıyla birlikte kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri de yazılmıştır.

Çalışmamıza konu olan *Çikolata* öyküsünün içinde bulunduğu *Dünyada Harp Vardı* öykü kitabı, 1963 yılı Eylül ayında ilk baskısını yapar. İçinde on bir öykü bulunmaktadır. Kitapta yer alan öyküler, yazarın ifadesiyle “daha bir ince, daha bir ayrıntıya giren şiirli bir hava” taşır ve öykülerin konuları bu biçime uygun seçilir. “*Dünyada Harp Vardı* adlı hikâye kitabım, diğer hikâye kitaplarımdan bir yerde ayrılır: Kişilerin dıştan değil de içten incelenmesi, biçim yönünden değişik bir anlatımın ortaya çıkmasından sonra konuları da daha bir ayrıntılarıyla ele aldım ve öyle inceledim.” (Kemal, Aktaran: Bezirci, 1984, s. 101) *Çikolata* öyküsü yazarın açıklamalarına koşut şekilde dış dünyadan ziyade iç dünyaya odaklı öykülerden biridir. Dolayısıyla öyküde bilinçli olarak ön plana çıkarılan iç dünyaya dair duyarlılıkların ve ayrıntıların yansımalarına dikkat edilerek okunması gerektiği sonucunu vermektedir.

İmrenme ve Haysiyet Mücadelesinde Yoksul Bir Kahraman: Yoğurtçunun Kızı

Türk roman ve öyküsünde yoksulluk olgusunun ısrarlı anlatıcılarından biri Orhan Kemal'dir. O, ilk öykülerinden itibaren bütün eserlerinde “*ekmek peşinde koşan küçük adamları*” (Uslucan, 2002, s. 627) tüm canlılığı ile anlatır. Öykü ve romanlarında yoksulluğu ana izlek olarak seçer, realist ve sağlam bir gözlem gücüyle sıradan insanın belini büken çetin koşulları en çıplak haliyle dile getirir. Sefalet, çaresizlik, açlık manzaraları, hastalık, işsizlik, ekmek bulamama korkusu, onun sanatına hâkim olan ana temalardır. Hayatın hakiki çehresini oluşturan yoksul, ezilen ve sömürülen insanlar, sert toplumsal koşullar gerçek bir kavrayışla eserlerinde dile getirilir. “Orhan Kemal'in öykülerinin en karakteristik özelliği yalnızca yoksulluğun aynası olmasıdır. Bu bağlamda onun öykü aynasına, yoksul insanlar, yoksul mekânlar ve yoksulluğun neden olduğu olaylar yansır.” (Karaca, 2014, s. 321)

Öykülerinde çocuk kahramanlara sıklıkla yer veren Orhan Kemal, *Çikolata* öyküsünde de bu tavrını devam ettirir. Hayatın olağan akışı içinde, günlük yaşamın bir kesitinde merceği, ekonomik anlamda yoksul ve yoksun çocukların dünyasına tutar, üç çocuğun hikâyesini keskin bir gözlem gücü ve diyaloglarla anlatır: “Sanat ve sosyal endişeyi bir bütün olarak gören yazar, gerçekliğin bir parçası olan “düşmüş” insanları yansıtırken aynayı, insan neslinin ve toplumların sürekliliği demek olan “çocuk”a çevirir. Bozuk aile yapısı ve toplum yapısının adeta “kurbanı” olan “problemlı” çocuklar yazarın romanlarında ve öykülerinde çokça karşımıza çıkar.” (Kuş, 2014, s. 333)

Orhan Kemal, *Çikolata* öyküsünde çocuk kahramanları, toplumsal ilişkiler bütünü içinde ele alırken onların duygu yoğunluklarını çelişkileriyle birlikte yansıtır. Senaryo yazma konusunda tecrübeli olan yazar, çocukların iç dünyalarını ve ruh hallerini sadece karşılıklı konuşmalarla vermeye çalıştığından hayatın en net, en sert cümlelerini de bu diyaloglarda kurar. Kahramanların diyaloglarında konuşma dilini ustalıkla kullanarak en canlı öykülerinden birini yaratır.

Bu çalışmada Orhan Kemal'in Çikolata öyküsünde yoksulluk olgusu öyküde temsil edilen çocukların ilişkileri üzerinden ele alınacaktır. Bu amaçla, metne yapılan göndermelerin daha kolay anlaşılması için öncelikle söz konusu öykünün özetine yer vermek uygun olacaktır.

Orhan Kemal yaşamın arzuları ile gerçeklerinin birbirine karıştığı bir tabloyla öyküsünü açar ve "Yoksul çocuğun imrenme dürtüsüyle haysiyetini koruma isteği arasında yaşadığı vahşi gelgiti (Gürbilek, 2015, s.74) sinematografik tasvirle anlatmaya başlar. Öykü, bir mahallenin şekerçi vitrini önünde başlar. Vitrinin içinde güneşte alev alev uçuşan kırmızı, mor, mavi, sarı kâğıtlara sarılı çikolatalar vardır. Öykünün kahramanlarından kamyon şoförünün kızıyla oğlu para biriktirmişler, hayalini kurdukları çikolatayı almak üzere şekerçiye gelmişlerdir. Kötü bir sürpriz olarak çikolatanın tadına bakmamış, onu alacak parası da olmayan yoksul yoğurtçunun kızı da ordadır.

Kamyon şoförünün çocukları, imrendirmenin günah olduğunu babalarından duydukları için çikolata almaya çekinirler. Çikolatayı bölüşmek de içlerinden gelmez çünkü paylaşırlarsa kendilerine bir şey kalmayacaktır. Hikâyenin daha yoksulu olan yoğurtçunun kızının duyguları da karmaşıktır. Çikolatayı tatma isteğiyle imrendiğini belli etmeme, çikolataya duyduğu arzuyu onu değersizleştirme çabası arasında muazzam gelgitler yaşar. Sonunda iki kardeş ellerinde çikolata iştahla yiyerek uzaklaşırlar. Gümüş kâğıdın açıldığı, çikolatanın ağza atıldığı anı görmemek, imrenme denen dizginlenmesi zor dürtüye dur diyebilmek için gözlerini yumar yoğurtçunun kızı. Tam gidecektir, kaldırımın kenarında iki kardeşin buruşturup attıkları gümüş kâğıdı görür. Buruşuk gümüş kâğıdı sanki topmuş, sanki ilgilenmiyormuş, sanki oynuyormuş gibi atıp tutar. Çevrenin onu yargılamasından korkarak, çikolata kâğıdını atıp tutarak uzak bir sokağa sürükler. Kimsenin kendisine bakmadığından emin olunca topu açar ve kâğıdı yalar.

Öyküyü geniş bir çerçevede çözümlemeye başlamadan önce, kahramanların adlarına öyküde yer verilmediğini belirtmeliyiz. Orhan Kemal'in pek çok roman ve öyküsünde olduğu üzere Çikolata'da da kahramanların "abla", "kardeş", "topaç gibi oğlan", "baba", "hala" gibi genel nitelemeler yahut "yoğurtçunun kızı" gibi lakaplarla anıldığına dikkat çekmek gerekir. Sözlü kültüre dayalı adlandırma yöntemlerinden biri olan lakap, bu öyküde baba mesleği (yoğurtçunun kızı), görünüm (topaç gibi oğlan), yaş ve sıraya bağlı (abla, hala) olarak kullanılmıştır. Yazarın, yaşam savaşına tanık olduğu yoksul insanı pek çok yapıtında konu edinirken meselenin kişilere değil, topluma, genele yönelik olduğunu bu tutumuyla ortaya koyduğu varsayılabilir. İsim kullanmayarak hem yoksulluğun görünmezliğini imlediği, hem de tek tek kişileri değil de tüm insanlığı içine alan bir olguyu tartışmak üzere bu yöntemle başvurduğu düşünülebilir.

Yeme, biyolojik olarak insanların temel faaliyetlerindedir. Ancak, yemenin asıl önemi biyolojik gerekliliğinden değil sembolik özelliğinden kaynaklanmaktadır (Sceats, 2000, Aktaran Dedeoğlu, Savaşçı, 2005, s. 80–81). Psikolojik bir zemini temel alan öyküde çocuklar küçük, sorun ise devasa büyüklüktedir. Önemli tüketim nesnelere biri olan çikolata; abla, kardeş ve yoğurtçunun kızı için tutkuya dayalı temel arzu nesnesidir. Şekerçinin vitrini önünde boy boy, kutu kutu, renk renk kâğıtlara sarılı çikolatalar, sembol bir değer ifade eden, vaat ettiği haz, zevk ve mutlulukla çocukların ruhsallığını güdüleyen önemli, kuşatıcı bir dinamiktir. Şekerlemelerle dolu vitrinin önünde bekleyen çocukların ne pahasına olursa olsun doyumu amaçlayan dürtüleri, haz ilkesine göre işler. Haz duygusunun gücü ve yutuculuğu, iki kahramanın motivasyonunu ben merkezci bir hırsla çikolatayı almaya yöneltir. Bu şekerlemeye sahip olmak, abla ve kardeşle irade ve sosyal yargıları aşan güçlü bir isteğe, ısrara, inada dönüşür.

Öykünün ana kahramanları olan üç çocuğun dünyasında bir aşk figürü, arzu nesnesi olarak yer alan çikolata, anlatı boyunca maddi anlamda güçlüyü temsil eden abla ve erkek kardeşe bir iç muhasebe yaşatır. Kamyoncunun çocukları, içinde yaşadıkları toplumun örf ve âdeti uluorta bir şeyler yemeyi hoş karşılamadığı ve imrendirmenin günah olduğunu öğütleyen babalarının değer yargısını içselleştirdikleri için yoğurtçunun kızına çikolatayı göstermeden alıp yemek isterler. Böylelikle hem cezalandırılmaktan, hem ayıplanmaktan, hem de çikolatayı yoğurtçunun kızıyla paylaşmaktan kurtulabileceklerdir. Ancak arzu nesnesine ulaşmak yolunda "öteki"nin gerilim ve huzursuzluk yaratan varlığı, isteklerini gerçekleştirme engelleyici gibi ortadan kaldırılamayan bir eziyet alanına dönüşür:

"Bu kız, bu yoğurtçunun pis kızı da... Ne duruyordu yanlarında? Yirmi kuruşu vardı, ablasının da otuz. Karıştırdılar mıydı elli. Ellilik bir tane alabilirlerdi. Ama yoğurtçunun kızı! Abla da biliyordu

çikolatanın keten helvasıyla koz helvasından daha tatlı olduğunu. Alırlar, bölüşürler, yiye yiye giderlerdi ama şu kız, şu pis kız, yoğurtçunun pis kızı. Hem parası yok hem de ayrılmıyordu yanlarından, “Git,” deseler, “Niye?” derdi; “Çikolata alacağız!” deseler, “Bana ne?” der. Alsalar, aptal aptal bakar. Verseler, kendilerine bir şey kalmaz, vermeseler... Babalarının tozlu sakallarının tıraşlı sabahlarında çokluk lafını ettiği gibi “imrendirmek günah”tı. Cehennem vardı. Cehennemde katran kazanları, zebaniler. (Kemal, 2017, s. 263–264)

“Dürtü, bireysel varoluşumuzun sürdürülebilmesi için yaradılışımıza uygun olarak arzulara verdiğimiz isimlerdir.” (Özakkaş, 2004, s. 71) İnsanoğlunun sahip olduğu iki temel dürtü vardır: Bunlardan ilki, yeme, içme ve cinsellik gibi yaşamsal faaliyetleri sürdürmeye yarayan dürtüler; diğeri, bu temel dürtülerin engellendiği, ketlendiği, hedefe ulaşılamayan, ya da ulaşmanın engellendiği durumlarda aktif hale gelen saldırganlık dürtüsü. Yoğurtçunun kızı, kamyoncunun çocukları için dürtülerini doyurma uğruna hedefe giden yolun önünde bir engeldir. Vitrinin önünde bekleyen abla ve kardeş, yoğurtçunun kızının varlığından ötürü; yoğurtçunun kızı da yoksulluğundan ötürü edilgin bir konumda resmedilir. Yokluğun orta yerindeki bu yoksul kız, narsistik gururunun etkisiyle çikolataya duyduğu arzuyu bastırarak abla ve kardeşi sivri dilli bir tutumla çikolata almaları yönünde sürekli kışkırtır. Gizil amacı, ayıp – günah ikileminde bırakarak onlara örtük bir vicdan muhasebesi yaşatmaktır. Böylelikle bir bakıma yoksulluğun kendi küçük dünyasındaki ketlemelerinin, sınırlamalarının ve ekonomik dengesizliğin intikamını almaya çalışmaktadır.

Yoğurtçunun kızının varlığının kısıtlayıcılığı iki kardeşin arzularını şiddetlendirir, ancak abla ve topaç gibi oğlan yiyecek arzularını tatmin etmek ile günah işleme duygusu arasında sıkışıp kalır. Çikolatayı yeme arzusu ile karşıdakini imrendirip cehennemde cezalandırılacakları korkusu arasındaki gerilim, abla ile kardeşi yoğurtçunun kızına karşı saldırgan yapar. Yaşanan bu ikilem, bu haz merkezli duygusal içerik, çocuklarda öyle güçlü bir duygu durumu yaratır ki her biri büyük bir çaresizliği yaşar ve birbirlerine kıyasıya saldırır. Arzu nesnesi olan çikolata, kapitalizmin, nesneleşmenin bir getirisi olarak çocuklar arasındaki ilişkileri kuşatır ve belirler:

“Abla!”

“Ne var?”

“Biz istesek çikolata...”

“Sus!”

“Alabiliriz değil mi?”

“Sus dedim ya sana!”

“Ama almayız, biliyorum. Cehennemde katran kazanları var.”

“Sus demedim mi sana ulan?”

Yoğurtçunun kızı gülüverdi. Ablasının kurdelesini gene sarardı!

“Niye güldün?”

“Sana ne?”

“Erkeksen söyle,” dedi oğlan.

“Senden mi korkacağım? Nerden gördün cehennemi?”

“Sen nerden gördün?”

“Ben görmedim ki.”

“Biz de görmedik.”

“Katran kazanlarını ne biliyorsunuz?”

Abla kardeşine baktı, kardeş ablasına. Abla, “Babam,” dedi. “Babam bilmez mi?”

“Bilsin. Siz biliyorsunuz ya!” (Kemal, 2017, s. 266)

Yoğurtçunun kızı, hayatın acımasız gerçeği karşısında hissettiği yetersizlik duygusunun apaçık ortaya dökülmesini önlemek amacıyla abla ve kardeşine karşı kıyasıya bir mücadele geliştirir. Bu mücadele, yazarın birçok öyküsünde tanık olduğumuz haysiyetini koruma güdüsüyle ilişkilidir. Bu da açlıkla ilgili her türlü sınanmaya karşı “başını dik tutabilmek”le mümkündür. Küçük yaşta bu bilgiyi duyumsayan yoğurtçunun kızının saldırgan tutumu, kendi iyilik ve çıkarı için verilmiş bir tepki, duyduğu insani ıstırapı kısmen de olsa hafifletme çabası olarak okunduğunda bu anlamlandırmalar, öykünün olay örgüsünü de

şekillendiren bir öge olarak değerlendirilebilir. Kişinin kimliğini belirleyen, onun ruhsal durumunu öne çıkaran haysiyetini koruma mücadelesi anlatının içeriğini de tayin eden bir unsur olarak işlevsellik kazanır. Masumiyet ve kırılgnlıkla özdeşleştirilen çocukluk, öyküde çikolatanın kuşatıcı ve sarıcı gücünün etkisiyle saflığını yitirir. Çocuklar arasında oluşturulan diyalog, yazar tarafından trajik bir keskinlikle ortaya konur:

“ “Abla be!”

“Ne var?”

“İstese çikolata alabileceğimizi gösterelim mi şuna?”

“Yoğurtçunun kızı sarı teneke küpeleriyle meydan okudu:

“Gösterin bakalım!”

“Gösterelim mi abla?”

“Gösterelim mi ablaymış. Paraları varmış da sanki...”

“Yok mu?”

“Var mı?”

“Baak!”

Dudak büktü:

“Benim babam bana daha çok veriyor...”

Abla da gösterdi. Yoğurtçunun kızı gene dudak büktü:

“İkinizinkinden çok veriyor da harcayacak yer bulamıyorum!”

Abla nerdeyse ağlayacaktı:

“Bir tane ellilik çikolata al bakalım hadi!

“İstersem alırım ama almam.”

“Biz alırız,” dedi oğlan.

“Alırsınız evet. Alın bakalım.”

“Alamaz mıyız?”

“Alsanıza!”

Oğlan, “Enayi,” dedi,

“Enayi” kıpkırmızı kesildi:

“Enayi sizin gibi olur!” ” (Kemal, 2017, s. 266 – 267)

En genel anlamıyla istek, dilek, heves anlamlarına gelen arzu kavramı, “hayalgücü, fantazi ve üst düzeyde bir zevk elde etme isteğinin harekete geçirdiği güçlü bir istek duygusudur (Belk ve diğerleri, 2000, Akt: Özhan Dedeoğlu, Savaşçı, 2005, s. 78). İnsan hayatının önemli dinamiklerinden biri olan arzu, çikolata bağlamında abla ve kardeş için ulaşılabilir olanı ifade etmekteyken yoğurtçunun kızı ulaşılabilir olana yönelmiştir. Kamyoncunun çocuklarıyla ekonomik anlamda bir denklik içinde olmayan yoğurtçunun kızı, kendiliğinden gelişen koşullar neticesinde ortaya çıkan kıyaslanmanın gereği olarak yokluğun getirdiği temel bir tatminsizlikle yüzleşir. Tatminsizliğiyle birlikte gelişen imrenme duygusunu bastırmak adına iç dünyasında kuvvetli bir haysiyet savaşı verir. Kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmek isteyen abla ve topaç gibi oğlanın yeme arzularını kontrol etmek zorunda kalmaları, yoğurtçunun kızının tadını merak ettiği şeyi bırakıp uzaklaşmaması kahramanlar arasında sert bir çatışma alanı yaratır. Yoğurtçunun kızı, abla ve kardeşin sınırlarını kışkırtarak kendi yeme arzusunu kontrol etme yöntemi de geliştirir. Bu sayede haysiyetini korumak adına yaşama ilişkin önemli bir kuvvet olan imrenme duygusunu da bastırabilecektir. Ancak, iki tarafın da çikolatalara karşı içlerinde gittikçe artan arzu, birbirlerine karşı eş yoğunlukta bir hiddet ve nefrete dönüşür. “Arzulanan ne kadar ulaşılabilir ise arzusunun gücü o kadar artmaktadır (Belk ve diğerleri, 2005, Akt Dedeoğlu, Savaşçı, 2005, s. 79). Yazar, hikâyenin bütününde bu durumu arzusunun doğal yansıması olarak değerlendirdiğinden anlatımda, kurguda ve kahramanların diyaloglarında bu doğallığı müdahale etmeden yansıtır ve hayalin önünde “öteki”nin keyif bozucu varlığının yarattığı ruhsal karmaşayı öne çıkarır. Yoğurtçunun kızı çikolata alabilecek güçteki iki kardeşe duyduğu imrenme ile gururunu koruma savaşında; iki kardeş de çikolatalara erişmelerine bir adım kala önlerindeki rahatsız edici engelle duydukları hırsıyla giderek kötücülleşir:

“ “Oğlan, “Enayi,” dedi,

“Enayi” kıpkırmızı kesildi:

“Enayi sizin gibi olur!”

Ablanın yüzüne kurdelesinin kırmızları uçtu:

“Beni karıştırma!”

“Kardeşin beni ne karıştırdı?”

“Hadi hadi, bizim terbiyemiz senin gibilerle çene yarıştırmaya müsait değil!”

“Asıl benim terbiyem müsait değil.”

“Sus sus...”

“Bizim paramız var değil mi abla, niye susalım!” ” (Kemal, 2017, s. 267)

Öykünün zengini olan abla ve kardeşin karşısına sosyo – ekonomik olarak alt sınıfın üyesi, yoklukla, yoksunlukla büyüyen, ailesi tarafından türlü sebeplerle gereksinimi karşılanamayan yoğurtçunun kızı, zayıf ve kurban olarak konumlanır. İçkici, kumarcı, ilgisiz bir baba, artık hayatta olmayan bir anne, sabahın kör karanlığından akşamın geç vakitlerine kadar fabrikada çalışmak zorunda olan dört ablasıyla problemlili aile örüntüsüne sahip bir çocuktur yoğurtçunun kızı. Sarhoş ve ilgisiz bir babanın elinde büyümekte, eve ekmek getirmek zorunda olan ablaları bir eksikliğe işaret etmektedir. Bu hayat çerçevesinde yoksulluğun maddi ve manevi boyutu annenin yokluğu ile koşutluk gösterir: “(...)Ablaları tütün fabrikasının kalın kalın öttüğü sabahlara karışır giderlerdi. Dönüşte elleri boş olurdu. Annesi sağken üzüm, incir, beyazpeynir, zeytin paketleriyle dönerdi. Yemek pişirirdi, gece yarısına kadar çamaşır yıkardı, kızlarını önüne oturtur saçlarını tarar, kurdeleler bağlardı kırpıntılardan. Annesi sağken ablaları çalışmazdı fabrikada. Kaydırak oynarlardı, ip atarlardı, top hoplatırlardı. Babası bile bu kadar içmezdi o zaman.” (Kemal, 2017, s. 268)

Yazar, yan izlek olarak kurguya aile öyküsünü yerleştirerek yoğurtçunun kızının karakterini biçimlendiren, hem fiziksel hem ruhsal olarak onun sağlıklı yetişmesine neden olan unsurları ve geleceğini şekillendiren etkenleri öne çıkarır. Annenin yokluğunun doldurulamayan boşluğu ve babanın ilgisizliğinin birkaç satırla metinde yer bulması, yoğurtçunun kızının sadece maddi değil, manevi yönden de talihsiz bir yükün altında sıkışıp kaldığını işaret etmek amacıyladır. Onun küçüklükten itibaren hayatın türlü güçlükleriyle ve pek çok eksikliğiyle mücadele ettiğine yapılan vurgu, görünenle görünmeyen arasındaki başat karşıtlığı ortaya çıkarır. Yoğurtçunun kızının hırçın, inatçı, burnu yere düşse almayan bir karakter olarak resmedilmesi, onun maddi ve manevi doyurulamayan varlığının ifadesini pekiştirmektedir. Ayrıca erken yaşta yitirilmiş annenin de metinde yokluk ve yoksunlukla temsil edildiğine dikkat çekilmelidir.

Yoksulluğun yaraladığı yoğurtçunun kızı için yaşanan hep hayal kırıklığıdır. Arzularına göre biçimlenmemiş bir hayatın kahramanı olarak saldırgan ve yıkıcı bir tavırla arzu duyulanı (çikolata) küçümser, imrenme duygusunun kendisini ele geçirmesinden ve bunu iki kardeşle çevreye yansıtmaktan ölesiye korkar. Dillendirilemeyen duygular nedeniyle çikolatanın tadına duyulan saf merak, yoğurtçunun kızı üzerinde oluşan baskıyı ifade eder. Bundan ötürü tepki verme biçimi, öfkeli ve alaycıdır, bu da içselleşmiş bir öfkenin sembolik bir dışavurumu olarak değerlendirilebilir:

“(...) Oğlan ablasına kıpkırmızı döndü:

“Abla be!”

“Ne var?”

“Halası çikolata getirirse gitsin yesin!”

Yoğurtçunun kızı, “Gitmeyeceğim,” dedi.

Ablanın kırmızı kurdelesini sarardı:

“Niye?”

“Siz niye gitmiyorsunuz?”

“Bize ne bakıyorsun sen?”

“Siz de bana ne bakıyorsunuz?”

“Biz akşama kadar bekleriz!”

“Ben de beklerim.”

“Burası senin mi?”

“Sizin mi?”

Abla, “Sus,” dedi kardeşine. “Biz onun gibi şey değiliz!”

“Asıl ben sizin gibi şey değilim.”

“Ne?”
“Size ne?”
Oğlan, “Erkeksen söyle,” dedi.
“Söylerim.”
“Söyle hadi!”
“Sizden mi korkarım?” (Kemal, 2017, s. 65)

Yoksulluğun en sert ve acımasız varlığıyla kendine yer bulduğu öyküde çikolata üzerinden verilen dramatik gerilim ve çikolata çerçevesinde kurulan diyaloglar, kahramanların iç dünyalarında hissettikleri baskının kırılmasıyla ilişkilidir. Olay örgüsündeki gerilim tırmadıkça çikolata, kahramanların karşılıklı olarak en saf, en tehlikeli duygularını açığa çıkaran bir mücadele biçimini alır. Çok güçlü ve genel bir içgüdü olan yeme – içme arzusuyla çocuklar arasında akıl – duygu, aşk - nefret karşılığında süren kıyasıya rekabet arasında doğrudan bir ilişki kurulduğu söylenebilir. Yazar tarafından gerçekçi biçimde ortaya konulan bu mücadele ve kahramanların psiko – sosyal durum ve konumları iç konuşma ve diyaloglarla okura başarılı bir şekilde yansıtılır.

Öykünün ağırlık merkezini oluşturan konuşmalar “vakaya ritim katma, kolay okunmayı sağlama gibi fonksiyonların yanında, şahısların kendilerini açıklamalarında da önemli fonksiyonlar (Narlı, 2014, s. 27) üstlenir, onların “ruhlarını tahlile ve karakterlerini tespiteme” (Otyam, 1975, s. 128) yarar. Orhan Kemal, ezikliğin ve hor görölmenin ruhsal patlamalarını, kahramanların başkaları ile olan konuşmalarında, sert ıkışılarında sezdirip gösterir bize. (Bezirci, 1984, s. 73) Çocukların dilini başarıyla kavrayan yazar, dehşet verici yoksulluğun etkisiyle gerçekle – yalanın, büyülenmeci fantezilerin, eş duyum eksikliğinin, hayal kırıklığı sınırlarında dolanan, sağlıklı bir özgüven ve duygudaşlık geliştiremeyen çocukların trajedilerini çikolatayla kurdukları “yüceltme / değersizleştirme” ekseninde verir:

“Abla!”
“Ne var?”
“Bu ikolatalar halamın getirdiđinden mi?”
“Hayır.”
“Halamın getirdikleri daha tatlı değil mi?”
“Tabii.”
Yoğurtçunun kızı:
“Bütün ikolatalar birbirine benzer!”
İkisi iki yandan:
“Ne biliyorsun?”
“Siz ne biliyorsunuz?”
“Bize halamız getirdi Sarıyer’den.”
(...)
“Bize keten helvası da getirir, koz helvası da.” (Kemal, 2017, s. 264)

Ablayla kardeşin onlara çikolata ve helva getiren hala ve şoför olan babaya sahip olmaları yoğurtçunun kızını için için imrendirir ancak bunu onlara belli etmez. Çocuklar arasında geçen konuşma, imrenme duygusu ve haysiyetini koruma mücadelesine dönüştüğu gibi içsel dürtü ve duyguların en yoğun şekilde açığa çıktığı bir alan olarak da karşımıza çıkar:

“(...) Bize halamız getirdi Sarıyer’den.”
“Bana da getirdi.”
“Senin halan var mı?”
“Sizin var mı?”
“Var.”
“Benim de var.”
“Bize her gelişinde getirir!”
“Bana da.”
“Bize keten helvası da getirir, koz helvası da.”

“Bana da” (...)

Kamyoncunun çocuklarının çikolata üzerinden üstünlük kurma eğilimi ve küçümseyen tavırları, yoğurtçunun kızını yalan söylemeye iten önemli bir amildir; o, yokluğu, eksikliği gizleme çabasıyla yalan söyler. “Nedeni ne olursa olsun yalan gerçeklik ile düşlemin bir biçimde uzlaşmasıdır. (...) Kırılğanlığın dayanılmazlığı ve kırılğanlığı gizleme arzusu gerçekliği düşlem lehine çarpıtır.” (Karaş, 2014, s. 51) Yoğurtçunun kızının yalan söyleyerek geliştirdiği savunma, aynı zamanda koşullarına ve yazgısına karşı trajik bir haykırıştır: “Halası filan yoktu ama bir halası olsun isterdi. Halası olsaydı, Sarıyer’den çikolata, koz helvası, Emirgân’dan keten helvası getirseydi. Ya da şoför olsaydı babası...” (Kemal, 2017, s. 264)

İmrenme duygusu ile haysiyetini koruma arasında muazzam bir mücadele yaşayan yoğurtçunun kızı, hem dünyanın gerçekliği arzularını doyurmayı ruhunu incittiği hem de çikolatayı alamamayı bir yenilgi olarak değerlendirdiği için kamyoncunun çocuklarına yalan söyler. Gerçekte ne kâğıt helva alacak parası ne de Sarıyer’de halası vardır. Yoksulluğun getirdiği ve akranlarına karşı kendini küçük düşürecek narsistik zedelenmeden kaçmak, aynı zamanda haysiyetini koruma isteği ona yalan söylemekten başka çıkar yol bırakmaz. Yazar, duyguların saf biçimde ortaya konulduğu şekerinin vitrini önünde, yalan ile yoğurtçunun kızının ruhsal sıkışmışlığı arasında koşutluk kurar ve yalan motifini başat biçimde kullanarak öykünün kurgusunda öne çıkarır. Diğer yandan söz konusu motif, öyküde dillendirilemeyen imrenme duygusunun küçük bir çocuğun üzerinde oluşturduğu baskıyı ifade etmek için kullanılır.

Çikolatanın tadını Sarıyer’de oturan halalarının getirdiği çikolatalardan bilen kamyoncunun çocukları, yine onun getirdiği koz ve keten helvalarının tadını da bilirler. Ancak onlara göre, çikolata keten helvasından da tatlıdır, koz helvasından da. Yoğurtçunun kızı bir baskı mekanizması olarak yanlarında durmasa, arzularını ellerinden almaya çalışmasa çikolatanın tadına yeniden varabileceklerdir. Bu noktada yazarın halanın oturduğu mekân ögesine yaptığı vurguya dikkatleri çekmek yerinde olacaktır. Sarıyer, yoğunlaştırılmış bir anlam inceliğiyle varlığı simgelemektedir. Ayrıca koz ve keten helvalarının yoğurtçunun kızının haberdar olmadığı ancak iki kardeşin bildikleri bir tat olarak sunulması öyküde bir üstünlük temsili olarak belirlemektedir.

Çikolatalara duyulan arzunun ortaklaştırdığı, birbirinden uzak durup arzunun köreltici etkisiyle bilinçleri aynılaştıran çocuklar arasında, arzulama - ele geçirme ilişkisinde hüsrana uğrayan yoğurtçunun kızıdır. Dış dünya onun için tahripkâr ve saldırgandır. Hayat, sürekli bir mücadele ve haz arzusunu zapt etmesi gereken bir arenadır. Yoğurtçunun kızı, canının çikolata istemesi gibi insani bir duygunun ve bunu tatmin edememenin getirdiği imrenme duygusu ile haysiyetini koruma içgüdüsünün dayanılmaz baskısı altında bir tahrip yaşar. Abla ve oğlan kardeş sağduyuyu yahut korkularını sonunda bir yana itip onu, yarattıkları arzu fırtınasıyla baş başa, çıplak ve korunaksız halde bırakarak çikolata dükkânına girerler. Hazza yönelik davranışları engelleyen dış çevre (yoğurtçunun kızı) aşılmış, içselleştirdikleri toplumsal ahlâkın yaşattığı suçluluk duygusu bastırılmış, kendini doyuma adayan dürtü ve arzulanan nesnenin gücü galip gelmiştir.

Yoğurtçunun kızı ile şoförün çocukları arasındaki yalnızlaştırıcı, dışlayıcı ve ötekileştirici çizgi böylelikle belirginleşir, sınır çizilir, yoğurtçunun kızı bu sınırın yoksulluğu, talihsizliği imleyen diğer kısmında kalır, kamyoncunun çocuklarıyla arasındaki trajik mesafe artar. Öyküde yoksulluğun gerek kahramanın gerekse okurun içine işleyen kuşatıcılığına yapılan vurgu, tekrarlanan bir izlek olarak burada da kendini gösterir.

Nurdan Gürbilek *Sessizin Payı* adlı denemelerinde Baudelaire’nin “Yoksulların Gözleri” adlı yazısına atıfta bulunarak yoksul babayla çocuğun ışıl ışıl bulvar kahvesini gözleri araba kapıları gibi açılmış seyretmelerini Çikolata öyküsü ile ilişkilendirerek şöyle bir tespitte bulunur: ““Yoksulların Gözleri”nde yoksulları bir “gözler ailesi” olarak tarif eder Baudelaire. Yoksul babayla çocuğu ışıl ışıl bulvar kahvesini “gözleri araba kapıları gibi açılmış” seyrediyordur. “Çikolata”da işte o açılmış gözü çaresizce kapatmaya çalışan çocuğu anlatır Orhan Kemal.” (Gürbilek, 2015, s. 74) Yoksul babayla çocuğu nasıl ışıl ışıl bulvar kahvesini “gözleri araba kapıları gibi açılmış” (Baudelaire, 1984, s. 63) seyrediyorsa yoğurtçunun kızı da önce şekerinin vitrinini, sonra dükkâna giren abla ve kardeşi, ardından iştahla ısırılıp yenmeye başlanan çikolatayı “gözleri araba kapıları gibi açılmış” bir halde seyreder. Romanın merkezine yerleşen imrenme

duygusu ile haysiyet arasındaki mücadelenin sarmalında ikili bir psikopatoloji içinde yıpranan yoğurtçunun kızının açılmış gözleri bir imrenme tasviri olarak sosyal bir yaraya işaret eder.

Abla ve oğlan kardeş, kırmızı kâğıtlı ellilik bir çikolatayla dükkândan dışarı çıktıklarında yoğurtçunun kızı orada beklemektedir hâlâ, ablayla kardeş çikolatayı bölüşüp yemeye başladıklarında yoğurtçunun kızı çikolatanın tadını merak etmekle birlikte (“Çikolata, çok tatlı mıydı acaba?” s. 266) imrendiğini belli etmemek için onu önemsizleştirmeye, değersizleştirmeye çalışır, iki kardeşe kafa tutmaktan geri kalmaz: “Onu bana bedava verseler yemem” (Kemal, 2017, s. 268) Gümüş kâğıdın açıldığı, çikolatanın ağza atıldığı anı görmemek, imrenme denen dizginlenmesi zor dürtüye dur diyebilmek için gözlerini yumar. Tam gidecektir, kaldırımın kenarında iki kardeşin buruşturup attıkları gümüş kâğıdı görür. Buruşuk kâğıdı sanki topmuş, sanki ilgilenmiyormuş, sanki oynuyormuş gibi atıp tutar. Atıp tutarak uzak bir sokağa sürükler. Kimsenin kendisine bakmadığından emin olunca topu açar ve karnı aç ama gözü tok kâğıdı yalar. (Gürbilek, 2015, s. 74)

“İsteyen ve arzulayan benlik, yaşayan benliği harap ederken istem ve arzunun reddi trajediyle sonuçlanır: Benlikten feragat etmek aşındırıcı bir anlamsızlığa yol açar.” (Williams, 2018, s. 160) Yoğurtçunun kızının hiç tatmadığı çikolatanın tadına bakabilmek için yanıp tutuştuğu halde, onu hiç merak etmiyor, arzulamıyor hatta küçümsüyor gibi davranıp öykünün sonunda abla – kardeşin attığı çikolata kâğıdını yalaması, büyük bir enerji çözülmesine işaret eder. Bunu kendi sokağından çok ötelede yapması ise hem korku hem utanç duygusunun varlığından kaynaklanır çünkü başkalarının gözünde gülünç duruma düşmek, alay konusu olmak onun dikkat çeken kırılma noktalarından biri olarak metinde yerini alır.

“Sabırla derlenmiş gözlemler, sosyal gerçekliğin insan gerçekliğiyle birlikte uyumlu biçimde verilmesi, insanların –idealize edilmeden- içinde yaşadıkları şartlarla bağlantılı olarak ele alınışı, ayrıntıların ustalıkla değerlendirilmesi...” (Naci, 2002, s. 335) Fethi Naci’den alıntılanan bu sözler, Orhan Kemal’in yazarlığına dair çözümlediğimiz metin için de önemli tespitleri barındıran bir panorama sunmaktadır. Ayrıca onun “(...) Ben, köydeki köylüyü yazmadım. Çok iyi bildiğim köylüyü yazdım. (...) Ben çok iyi bildiğimi yazmak isterim. Yazmak için görmeliyim, yaşamalıyım. Ve içimdeki o hız beni itmeli...” (Uğurlu, 2002, s. 45) sözleri, yaşayarak, duyarak, görerek edindiği zengin deneyimler, bu öyküde de çok gerçekçi ve bir o kadar duyarlı bir tutumla okura yansıtılmıştır.

Kapitalizm denen büyük dönüşümün insanların iç dünyalarında yarattığı şiddetli depremin, imrendirme ve utandırma stratejilerinin gerçekçi anlatıcısı (Gürbilek, 2015, s. 67) Orhan Kemal, Çikolata öyküsünde uzun uzun olay, durum, mekân, ruh tahlillerine girmeden, söyleşi tekniğini kullanarak acıyı olabildiğince çıplak yansıtır. Hayatın kurallarını, kendine özgü dinamiğini, acımasızlığını çikolata simgesi üzerinden okurun eleştirel perspektifine sunar. Çikolata, öyküde, temel ilişkilerinde yabancılaşma bulunan abla – kardeş ve yoğurtçunun kızını bir araya getiren, aralarında imrenme - imrendirme izleği bağlamında iletişim sağlayan ve duygusal yatırımın yoğun olarak yapıldığı bir arzu nesnesi olarak yerini alır. “İmrenme ve haysiyetini koruma” izleği, satır aralarında kalsa da bu çatışma alanının yoğurtçunun kızının ruhsal dünyasında meydana getirdiği etki ve bunun yanı sıra kurgudaki yeri, okurun metni alımlama sürecinde belirgin biçimde öne çıkar.

Anadolu coğrafyasında yetişen, sokak yaşamına olan hâkimiyeti, gerçek hayat tablolarını okurlarına yansıtma konusundaki hassasiyeti ile Türk edebiyat kanonunun önde gelen değerlerinden biri olan Orhan Kemal, “topaç oğlan”, “abla” ve “yoğurtçunun kızı”na yargılamadan eşit bir şekilde bakar. Kahramanlarına kurdukları cümleler, “onun vermek istediği zıtlığı, ikiliği ortaya koyar; kişilerinin iç dünyalarını bir burgu gibi derinlerine girerek ortaya çıkarır,” (Bezirci, 1984, s. 75) onların düşünce tablolarını çok gerçekçi, yalın saptamalarla belirtir.

Bir yanda ayıp – yasak – günah fikriyle başa çıkmaya çalışan abla ve kardeşin ruhsal gerilimi, diğer yanda yoğurtçunun kızının her zaman çikolata yiyebiliyormuş gibi davranıp aslında tadını bile bilmemesi Orhan Kemal’in ısrarla anlattığı, “teselli kabul etmez gerçekçiliğiyle” (Gürbilek, 2015, s. 77) bir yoksulluk dramını gözler önüne serer. Yazar, öykülerinin ve “romanlarının pek çoğunda yoksul halk tabakasının sorunlarını eleştirel – gerçekçi bir zaviyeden aktararak” (Korkmaz, 2017, s. 20) onların yaşadığı ekonomik ve sosyal eşitsizliği tüm boyutlarıyla yansıtır.

Sonuç

Yaşamın bir savaşımdan ibaret olduğunu yapıtlarında olabildiğince tarafsız aktarmaya çalışan Orhan Kemal'in eserlerinde ele aldığı konulara ve öne çıkan izleklere bakıldığında yoksulluk ve sefaletin merkezi bir yeri olduğu gözlemlenir. Bu izlek onun yazınsallığının temel belirleyenlerindedir. Bu tespitten hareketle “Orhan Kemal'in Çikolata Öyküsünde Yoksulluğun İzi” başlıklı söz konusu makalede, yazarın en trajik öykülerinden biri olarak değerlendirebileceğimiz çikolata seçilerek yazar tarafından ısrarlı ve tutarlı olarak işlenen yoksulluk teması; imrenme dürtüsü ve haysiyet duygusu çerçevesinde irdelenmiştir. Yazar, bu öyküsünde, arzu kavramını çikolata üzerinden somutlaştırır. Çikolataya gerek kurmaca gerek anlatı düzeyinde metnin ana kurucu ögesi olarak işlevsellik kazandırır.

Yazar, bu öyküde üç çocuk kahramanı kurgularken gösterdiği özenle ve çocukluk döneminde yaşanması olası deneyimleri aktarırken sergilediği tutarlı tavırda başarılıdır. Öykünün çocuk kahramanlarının iç dünyalarında ve birbirleriyle ilişkilerinde arzu dolayımında yaşadıkları psikolojik savaşı, gözlemci konumunda kalarak sahneleme yöntemiyle canlı ve çarpıcı diyaloglar aracılığıyla okurun dikkatine sunmuştur. Çikolata, öyküde metafor değeri olan bir nesne olarak hem çocukların ruh halini sergileyen bir simge hem de onların toplumsal statüsüne ve kimliğine işaret eden bir gösteren olarak kullanılmıştır. Bir arzu nesnesi olarak çikolata, çocukların kişilik özelliklerine vurgu yapmanın ötesinde, birbirleriyle kurdukları ilişkideki çatışmalara da gönderisi olan bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Öyküde kahramanların arasındaki çatışma, gerilim ve kıyasıya mücadelenin temel sebebinin yoksulluk olgusu olduğu gözlemlenmiştir. İliklerine kadar işleyen yoksulluğu, yoksunluğu, başıboş bırakılmışlığıyla trajik bir kahraman olan yoğurtçunun kızı, maddi – manevi yaşadığı tüm eksikliğe rağmen imrenme dürtüsüyle haysiyetini koruma çabası arasında deneyimlediği gelgitlerle yazarın karakter yaratmadaki başarısını ortaya koyar. Yazar, gerçekçi bir gözlem ve üçüncü tekil anlatıcının bakış açısı ve çok dikkatli kurgulanmış diyaloglar aracılığıyla öykünün temel problematliğini okura iletir.

Yoksulluğun amansız koşullarında var olmaya çalışan yoğurtçunun kızının gururundan taviz vermeyen tavrı, öykünün omurgasını oluşturur. Temel izlek, imrenme duygusu ve haysiyet mücadelesi ile belirlenir. Öyküde yoksulluk konusunda üretilen söylem, öykünün ana karakteri olan yoğurtçunun kızının kişilik özelliklerinden bağımsız değildir. Yoksulluk deneyiminin niteliği bizzat onu yaşayan özne (yoğurtçunun kızı) tarafından belirlenmiş ve bu savdan yola çıkılarak yoğurtçunun kızının kişilik örgütlenmesine odaklanılmıştır. Bu amaçla da onun aile ve sosyal çevreyle kurduğu ilişkinin niteliği tartışılmıştır.

Anne figürünün eksikliği, baba figürünün ilgisizliği nedeniyle yeterli eş duyumsal yanıtlar alamayan ve bundan dolayı sağlıklı benlik yapısı geliştiremeyen yoğurtçunun kızı, imrenme ve haysiyet duyguları arasında yaşadığı bocalamada maddi – manevi tüm eksikliklerden doğan ezikliğini dik başlı, sivri dilli tavrıyla aşmaya çalışır.

Yazar, öyküde, abla, kardeş ve trajik bir kahraman olan yoğurtçunun kızını konuştururken ait oldukları sınıfın kelime kadrosuna uygun seçimler yapmış, onları sosyal konumlarına ve sözcük bilgilerine göre konuşturmuş, günlük konuşma dilinin kısa, yoğun, sürükleyici söyleyiş biçimini kullanarak karakterleri oldukça inandırıcı ve gerçekçi bir yapıyla sunmuştur.

Onun yazarlığının tüm dönemlerinde gözlenebilen, sürekliliği olan üslubunun en belirgin yönünü yansıtan diyaloglar, bu öyküde hikâyeye akışının neredeyse tamamını oluşturmuş, duygu ve atmosfer yaratımı yanında kahramanların iç dünyaları hakkında da sağlam çözümlemeler sunmuştur. Çocuk kahramanların kurdukları diyaloglar, onların biliş düzeyleri, davranışları, kişilik örgütlenmeleri, sosyal ve psikolojik kimliklerine ışık tutmuştur. Orhan Kemal'in bir anlatıcı olarak kurmaca dünyaya müdahale etmediği, okurun düşünce ve tavırlarını yönlendirmeye çalışmadığı da öyküyle ilgili tespitlerimiz arasında yer almıştır. Bir diğer tespitimiz de yazarın tüm öykü boyunca “yoğurtçunun kızı”, “abla”, “topaç gibi oğlan”, “baba”, “hala” hitaplarıyla, kahramanlarına bir isim vermeyerek parçadan bütüne evrensel gerçekliğe dair pek çok şey söylediği yönündedir.

Son olarak, yazarın imrenme ve haysiyet duyguları ekseninde ve ancak bu kavramlardan söz etmeden güçlü olanın zayıf olanı ezdiği bir dünya tasarımı içinde yoğurtçunun kızına karşı okurda bir şefkat

duygusu uyandırdığı ve okurun yoğunlaşmasının kızıyla birlikte öykünün sonunda bir anlam kaybına doğru sürüklendiği ifade edilmelidir.

Kaynakça

- Altınkaynak, H. (2000). *Orhan Kemal'in Hikâyeciliği*. Birinci Baskı, Adam Yayınları, İstanbul.
- Bakır, S. (2018). *Orhan Kemâl'in Hikâye Dünyası*. Birinci Baskı, Hece Yayınları, İstanbul.
- Baudelaire, C. P. (1984). *Paris Sıkıntısı*. İkinci Baskı, Adam, İstanbul.
- Bezirci, A. (1984). *Orhan Kemal Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikâyeleri, Romanları, Oyunları, Anıları*. İkinci Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- Eliuz, Ü. (2004). Orhan Kemal'in Romanlarında Yapı ve İzlek. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Elazığ.
- Gürbilek, N. (2015). *Sessizin Payı*, Üçüncü Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Karaca, A. (2014). *Mor Biletli Öykücü Orhan Kemal*. Bereketli Toprakların Yazarı. Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, Yıl: 6, Sayı: 65, 66, 67, Hece Yayınları, Ankara.
- Karaş, H. (2014, Mayıs – Haziran). Kırılmalı Gizleme Arzusu. *Psikeart*, 33, 48-51.
- Kemal, O. (2017). *Yağmur Yüklü Bulutlar / Dünyada Harp Vardı*. Yedinci Baskı, Everest Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, F. (2017). Orhan Kemal'in Romanlarında Sosyal ve Ekonomik Eşitsizlik Üzerine Bir Değerlendirme. *Dergâh Edebiyat, Sanat Kültür Dergisi*. Sayı: 334. s. 20 – 22.
- Kuş, D. (2014). *Orhan Kemal'in Öykülerinde Suç ve Çocuk*. Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Yıl: 18, Sayı: 205. Hece Yayınları, Ankara.
- Lekesiz, Ö. (1998) *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 2*. Öykücüler ve Öykü Anlayışları, Öyküler ve Çözümlemeleri. Birinci Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Mutluay, R. (1970). “*Orhan Kemal'in Hikâyelerinde Çocuk*”, Yeni Edebiyat, Aylık Edebiyat Dergisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Naci, F. (2002). *Yüz Yılın 100 Romanı*. Dördüncü Baskı, Adam Yayınları, İstanbul.
- Narlı, M. (2014). *Orhan Kemal Portresi: Hayat, İnsan ve Yazar*. Bereketli Toprakların Yazarı. Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Yıl: 18, Sayı: 205. Hece Yayınları, Ankara.
- Otyam, F. (1975). *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları*. Birinci Baskı, E Yayınları, İstanbul.
- Öğütçü, I. (2012). *Zamana Karşı Orhan Kemal / Eleştiriler ve Röportajlar*. Birinci Baskı. Everest Yayınları, İstanbul.
- Önertoy, O. (1984). *Türk Roman ve Öyküsü*. Birinci Baskı. Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Özakkaş, T. (2004). *Bütüncül Psikoterapi*. Birinci Baskı. Litera Yayınları, İstanbul.
- Özhan Dedeoğlu, A. , Savaşçı, İ. (Ocak 2005). *Tüketim Kültüründe Beden Güzelliği ve Yemek Yeme Arzuları*: Kadınların Tüketim Pratiklerine Yansıması. *Ege Akademik bakış Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, s. 77 – 87.
- Uğurlu, N. (2002). *Orhan Kemâl'in İkbâl Kahvesi*. İkinci Baskı. Örgün Yayınları, İstanbul.
- Uslucan, F. (Mayıs – Haziran – Temmuz 2002). “*Öncü Roman Kavramı Açısından Bereketli Topraklar Üzerinde*”, Bereketli Toprakların Yazarı. Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, Yıl: 6, Sayı: 65, 66, 67, Hece Yayınları, Ankara.
- Williams, R. (2018). *Modern Trajedi*. Çev: Barış Özkul, Birinci Baskı. İletişim Yayınları, İstanbul.